

აგრესია და განზრახვა

თამარ სილაგავა
სტუ-ს დოქტორანტი

რეზიუმე

ადამიანის აგრესიული ქმედების შესწავლისას ჩვენ იმთავითვე ვაწყდებით სერიოზულ და რთულ ამოცანას: როგორ მივაგნოთ აგრესიის სწორად გამოხატველ განმარტებას?

ერთ-ერთი თანახმად რომელის შემოგვთავაზა ბასმა, აგრესია – არის ნებისმიერი ქცევა, რომელიც უქადის საფრთხეს ან ზარალს სხვებს. მეორე მოსაზრება, რომელიც ცნობილი მკვლევარების ბერკოვიცისა და ფერცბახის მიერ არის შემოთავაზებული, ასეთი მოცემულობისაა: იმისათვის, რომ ესა თუ ის ქმედება დაკვალიფიკირდეს როგორც აგრესია, ის უნდა მოიცავდეს განზრახვას – მიაყენოს სხვას ტკივილი/ შეურაცყოფა მიზანმიმართულად და არა მხოლოდ შემთხვევითი შედეგის სახით მიიღოს ეს შედეგი. და ბოლოს, მესამე შეხედულება რომელიც ზილმანმა გამოთქვა, გარკვეულწილად ზღუდავს ტერმინის- აგრესია გამოყენებას, რადგან აგრესიას განმარტავს როგორც მცდელობას სხვებისათვის ფიზიკური ან სხეულის დაზიანების მიყენებისა.

აგრესია – არის ქცევის ნებისმიერი ფორმა, რომლის მიზანია სხვისთვის შეურაცყოფის ან ტკივილის მიყენება. ერთი შეხედვით ეს განსაზღვრება მარტივი ჩანს, თუმცა უფრო ყურადღებით თუ მოვეკიდებით, დავინახავთ რომ ის მოიცავს გარკვეულ თავისებურებებს, რომლებიც უფრო სიღრმისეულ შესწავლას საჭიროებს.

აგრესია სოციალური ქცევაა, რომელიც გულისხმობს ისეთ ქმედებებს «რომელთა უკან დგას რთულად ასახსნელი გარემოებები, რომლებიც საჭიროებენ ყოველმხრივ შესწავლას».

საკვანძო სიტყვები: აგრესია; კვალიფიკაცია; განზრახვა; სოციალური ქცევა.

AGGRESSION AND INTENSION

Tamar Silagava

Doctoral Candidate,
Georgian Technical University

ABSTRACT

While studying an aggressive behavior of a person, from the very beginning we come across the serious and complicated issue: how to figure out the truly expressed interpretation of aggression? According to one of them, suggested by Buss aggression – is any act that omens jeopardy and causes damage to others.

The second opinion suggested by famous researchers Berkowitz and Fechtbach is of the following findings: in order to qualify the act as an aggression, it has to evolve an intention to purposely cause someone pain/ insult someone and not only accidentally reach the same result. And finally, the third opinion suggested by Zillman limits to some extent the application of the term aggression, since he interprets aggression as an attempt to cause someone damage or physical injury of the body.

Aggression – is any form of behavior that aims to insult or cause pain to the other person. At first, this definition sounds simple, but if we regard with more consideration, we'll realize that it consists of certain particularities that require further research of the subject.

Aggression is a social behavior that implies actions behind of which are «circumstances that are hard to explain that require a comprehensive study».

Key words: aggression; qualification; intention; social behavior

აგრესია და განზრახვა

ადამიანის აგრესიული ქმედების შესწავლისას ჩვენ იმთავითვე ვაწყდებით სერიოზულ და რთულ ამოცანას: როგორ მივაგნოთ აგრესიის სწორად გამოხატველ განმარტებას?

ერთ-ერთი თანახმად რომელის შემოგვთავაზა ბასმა, აგრესია – არის ნებისმიერი ქცევა, რომელიც უქადის საფრთხეს ან ზარალს სხვებს. მეორე მოსაზრება, რომელიც ცნობილი მკვლევარების ბერკოვიცისა და ფერცბახის მიერ არის შემოთავაზებული, ასეთი მოცემულობისაა: იმისათვის, რომ ესა თუ ის ქმედება დაკვალიფიკირდეს როგორც აგრესია, ის უნდა მოიცავდეს განზრახვას – მიაყენოს სხვას ტკივილი/ შეურაცყოფა მიზანმიმართულად და არა მხოლოდ შემთხვევითი შედეგის სახით მიიღოს ეს შედეგი. და ბოლოს, მესამე შეხედულება რომელიც ზილმანმა გამოთქვა, გარკვეულწილად ზღუდავს ტერმინის- აგრესია გამოყენებას, რადგან აგრესიას განმარტავს როგორც მცდელობას სხვებისათვის ფიზიკური ან სხეულის დაზიანების მიყენებისა.

როცა ადამიანები ვილაცას ახასიათებენ როგორც აგრესიულ პიროვნებას, როგორც წესი ამბობენ:

- ❖ ის ხშირად აყენებს სხვას შეურაცყოფას;
- ❖ ის არის კონფლიქტური;

❖ ძალის გამოყენებით ცდილობს ყველაფერი თავისებურად გააკეთოს;

რეალურად აგრესია განიხილება შემდეგნაირად:

აგრესია – არის ქცევის ნებისმიერი ფორმა, რომლის მიზანია სხვისთვის შეურაწყოფის ან ტკივილის მიყენება. ერთი შეხედვით ეს განსაზღვრება მარტივი ჩანს, თუმცაღა უფრო ყურადღებით თუ მოვეკიდებით, დავინახავთ რომ ის მოიცავს გარკვეულ თავისებურებებს, რომლებიც უფრო სიღრმისეულ შესწავლას საჭიროებს.

აგრესია როგორც ქცევა :

ჩვენი განსაზღვრება ვარაუდობს, რომ აგრესია უნდა განვიხილოთ როგორც ქცევის (ქმედების) მოდელი და არა როგორც ემოცია, მოტივი ან გადამწყვეტილება. ამ განსაზღვრებამ დიდ თავსატეხს დაუდო საფუძველი. ტერმინი **აგრესია** ხშირად ასოცირდება ნეგატიურ ემოციებთან, მაგ: ბოროტება, ისეთ მოტივებთან როგორიცაა განზრახ შეურაწყოფის მიყენება ან დაზიანება, და ნეგატიურ პოზიციებთან და გადამწყვეტილებებთანაც კი, ისეთთან როგორიცაა: რასობრივი ან ეთნიკური გამოვლინებები. აგრესიას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს როგორც ცივისსხლიანობის ისე ემოციური ალგზნებულობის დროსაც. ასევე, საერთოდ არ არის აუცილებელი, რომ აგრესორებს სძულდეთ ისინი ვის მიმართაც ახორციელებენ თავიანთ ქმედებებს.

აგრესია და განზრახვა:

ჩვენი განსაზღვრების თანახმად, ტერმინი აგრესია გულისხმობს ქმედებას/ ქმედებებს, რომლითაც აგრესორი განზრახ აყენებს ზიანს საკუთარ მსხვერპლს. სამწუხაროდ, განზრახვა მიზანმიმართულად ზიანის მიყენებისა წარმოშობს არაერთ სირთულეს. პირველ რიგში, საქმე იმაშია თუ რას გულისხმობთ, როცა ვამბობთ, რომ ერთ ადამიანს განზრახული აქვს დაზიანოს მეორე. ჩვეულებრივი, სტანდარტული ახსნა ასეთია: აგრესორი თავისი ნებით (სურვილით) აყენებს შეურაწყოფას საკუთარ მსხვერპლს. ეს კი ბადებს არაერთ მნიშვნელოვან კითხვას, რომელთა შესახებ მიმდინარეობს დისკუსია, როგორც ფსიქოლოგებს ისე ფილოსოფოსებს შორის (ბერგმანი). მეორეს მხრივ, როგორც ბევრი ცნობილი მეცნიერი ამტკიცებს, რომ განზრახვა – ეს არის პირადი, ფარული, გარეშე თვალისათვის მიუწვდომელი ჩანაფიქრი (ბასსი, ბანდურა). მათ შესახებ მსჯელობა შეიძლება იმ პირობებით რომლებიც წინ უსწრებდნენ ან შედეგის სახით მოსდევდნენ აგრესიულ ქმედებას/ქმედებებს.

მსგავსი დასკვნების გაკეთება შეუძლიათ როგორც აგრესიული ურთიერთქმედების მონაწილეებს, ისე მათაც ვინც გარედან აკვირდება მოვლენათა განვითარებას, რომლებიც ნებისმიერ შემთხვევაში ახდენენ გავლენას მოცემული განზრახვის ახსნაზე (ტედესკი, სმიტი & ბრაუნი).

ხანდახან, ზიანის მიყენების განზრახვა მარტივად დგინდება – აგრესორები ხშირად თავად აღიარებენ, რომ ჰქონდათ სურვილი მიეყენებინათ ზიანი თავიანთი მსხვერპლისათვის, ზოგჯერ კი ნაწილობრივ იმას რომ მათ ქმედებებს არ მოჰყვა სასურველი შედეგი/შედეგები. სოციალური კონტექსტი, რომელშიც ვითარდება აგრესიული ქცევა, ხშირად პირდაპირ მოწმობს და ადასტურებს მსგავსი განზრახვების მრავალფეროვნებებს. გვხვდება ისეთი შემთხვევებიც, როცა განზრახვების მრავალფეროვნება ან აგრესიული ქცევის განზრახვის არარსებობის დადგენა გაცილებით დიდ სირთულეს წარმოადგენს.

აგრესია როგორც შეძენილი სოციალური ქცევა: კიდევ ერთი თეორიული მიმართულება აგრესიის შესწავლის პროცესში გულისხმობს ბევრ პროცესებს, რომელთა შესახებაც უკვე გვქონდა მსჯელობა უკვე განხილულ თეორიებში. ბანდურას თეორია უნიკალურია: აქ აგრესია განხილულია როგორც სპეციფიური სოციალური ქცევა რომლის გაგება და მხარდაჭერა ხდება ისევე, როგორც სოციალური ქცევის სხვა ფორმებისა. ბანდურას თეორიის მიხედვით სქემა ასე გამოიყურება:

აგრესიის ჩამოყალიბება / შეძენა ხდება :

- ბიოლოგიური ფაქტორებით (ჰორმონები, ნერვული სისტემა);

- გამოცდილება / დაკვირვებით;

აგრესიის პროვოცირებას ახდენს :

- შაბლონების ზემოქმედება (ალგზნება, ყურადღება);

- მოქცევით (თავდასხმა, ფრუსტრაცია);

- ინსტრუქციებით (ბრძანება);

- ექსცენტრიულობით.

აგრესიის დარეგულირება ხდება:

- გარე მოტივატორებით ან დასჯის ხერხებით პრემია, სანქცია);

- თვითრეგულაციის მექანიზმებით (სიამაყე, დანაშაულის შეგრძნება).

ბანდურას თანახმად აგრესიული ქცევის დეტალური ანალიზი მოითხოვს სამი ფაქტორის გათვალისწინებას:

1. მსგავსი ქცევის გაგების ხერხი;

2. ფაქტორები, რომლებიც ახდენენ მათი წარმოქმნის პროვოცირებას;

3. პირობები, რომლებიც ხელს უწყობენ მათ დამკვიდრებას.

აგრესიული ქცევის გაცნობიერება:

აგრესია სოციალური ქცევაა, რომელიც გულისხმობს ისეთ ქმედებებს «რომელთა უკან დგას რთულად ასახსნელი გარემოებები, რომლებიც საჭიროებენ ყოველმხრივ შესწავლას». აგრესიულობა არ წარმოადგენს თანდაყოლილ თვისებას, ის შეძენილია - ადამიანები სწავლობენ აგრესიულ ქცევას.

ყურადღება უნდა მიექცეს შემდეგ ფაქტორებს:

- ბიოლოგიური ფაქტორები ;
- გამოცდილება ;
- სწავლა დაკვირვებით.

ბიოლოგიური ფაქტორები – მარტივად რომ ვთქვათ, ნებისმიერი ქმედების განხორციელებაში, მათ შორის აგრესიულ ქცევაშიც მონაწილეობს ნერვული სისტემა, თუმცა მისი გავლენა მაინც შეზღუდულია.

გამოცდილება – ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორს, რომლითაც ადამიანი ეჩვევა აგრესიულ ქმედებებს წარმოადგენს ასეთი ქმედებების ამა თუ იმ ფორმით ნახალისება. მაგალითად: მხარდაჭერა. თუ ადამიანი იღებს მხარდაჭერას სხვებისაგან როცა ის აგრესიულად იქცევა, ეს ნიშნავს იმას, რომ ასეთ ქმედებებს ის კიდევ არაერთხელ მიმართავს.

სწავლა დაკვირვებით – ბანდურას აზრით გამოცდილება თამაშობს დიდ როლს აგრესიული ქცევის აღქმაში, თუმცა დაკვირვება კიდევ უფრო დიდ ზეგავლენას ახდენს ამ პროცესზე. ბანდურა ამახვილებს ყურადღებას შემდეგზე: არ არის უსაფრთხო დავეყრდნოთ მხოლოდ საკუთარი მცდელო-

ბებისა და შეცდომების გამოცდილებას ან მათზე დაკვირვებას, რადგან ხშირად ასეთი მიდგომა ფატალურადაც დასრულებულა. გაცილებით უსაფრთხოა დავაკვირდეთ სხვის შეცდომებს, ამ პროცესში ყალიბდება წარმოდგენა იმაზე, თუ როგორ ყალიბდება ქცევა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. რ. ბერონი, დ. რიჩარდსონი – აგრესია. 2018 წელი. მოსკოვი ;
2. მ. ბალიაშვილი – სოციალური ფსიქოლოგია. 2018 წელი. თბილისი ;
3. ა. ბანდურა – სოციალური დასწავლის თეორია. 1977 წელი.
4. ნ. ლომაია – სოციალური ფსიქოლოგია. 2015 წელი. თბილისი.
5. კ. ჭიჭინაძე – აგრესია. თსუ -ს გამომცემლობა.
6. გ. ბერგმანი – მეცნიერების ფილოსოფია. 1966 წ. ვისკონსინის უნივერსიტეტი.
7. პ. რ. რაუნი & რ. ელიოტი – აგრესიის კონტროლი სკოლაში. 1965 წელი.